

BOEKBESPREKINGEN

M.J. van Lieburg, *Bronovo 1865-1990. Van 's-Gravenhaagsche Diaconessen-Inrichting tot Ziekenhuis Bronovo*. J.H. Kok, Kampen 1990. [249 blz. geb. geïll.] f 95,00.

De ondertitel van prof. Van Lieburgs gedenkboek over het Haagse ziekenhuis Bronovo laat een aspect buiten beschouwing, dat hij wel in zijn verhaal vermeldt. Het ziekenhuis is namelijk niet begonnen als diaconessen-inrichting, maar als opleidingsinstituut voor het Rode Kruis. De oprichter van het Nederlandse Rode Kruis, dr. J.H.C. Basting, publiceerde in 1864 de brochure *Eene roepstem aan mijn Vaderland*, waarin hij pleitte voor de oprichting van 'hulpmaatschappijen voor zieken en gekwetsten' ter ondersteuning van wat nu bekend staat als Rode Kruis-activiteiten. Met de inhoud van deze brochure vond hij gehoor bij enkele dames van de Haagse aristocratie, freule J. Quarles van Ufford, jkvr. G.L.H.E. Hooft en mevr. E.M. Groen van Prinsterer-Van der Hoop. Zij richtten een comité op, dat voorbereidingen trof voor het in 1865 geopende 'Opleidingshuis tot Ziekenverpleging'. Dit opleidingshuis werd mede door het optreden van mevr. Groen van Prinsterer een diaconessen-inrichting. Zij was als echtgenote van de leider van het Haagse Réveil in contact gekomen met ds. Fliedner in Kaiserswerth, die het diaconessen-ideaal bepleitte. Ondanks kritische geluiden in Haagse Réveil-kringen vond dit ideaal er ingang. Dit was mede te danken aan de eerste directrice, mevr. S.K. de Bronovo ('Waar hebt ge dat heerlijke mensch opgediept', schijnt dr. Basting te hebben uitgeroepen), die de eerste jaren de richting bepaalde, waarin het Huis zich ontwikkelen zou. Van Lieburg beschrijft haar met respect en bewondering. De definitieve organisatie van het Huis als diaconessen-inrichting vond in 1872 plaats.

Het Haagse Huis met zijn achtergrond van Réveil, aristocratie en zijn leiding door het Vrouwen-Comité (de tweede directrice was de dochter van P.J. Elout van Soeterwoude) had een elitair karakter en nam een bijzondere plaats in. (Overigens vertegenwoordigde Groen van Prinsterer noch Elout van Soeterwoude de Christelijk Historische Partij (p.37), die ruim na hun dood in 1903 werd opgericht, maar de Christ.Hist. stroming). Het feit dat de leiding van het Huis, in onderscheid van andere diaconessen-huizen, niet lag in de handen van mannen, bracht het Huis zowel nationaal als internationaal binnen de diaconessen-beweging in een isolement. Een 'Heeren-Comité' ad hoc moest bij praktische zaken als nieuwbouw dit bezwaar helpen ondervangen, maar overigens waren deze daadkrachtige vrouwen geenszins van plan de leiding uit handen te geven. Ook de mogelijkheid van een benoeming van ds. I.G. Knottnerus als ere-voorzitter ('Deze waardigheid zoude echter niet meer dan een titel zijn en hem geen invloed in de zaken geven!') moet in dit licht gezien worden. Pas in 1908 (volgens de bijlage 1909) werd de eerste predikant-direkteur, ds. J. Groeneweg, benoemd.

Deze personele binding maakte een directe kerkelijke invloed op de organi-